

- **Biti na površini, plutati u iščekivanju i oklevanju. Zaroniti.**

Ako površinu zamislimo kao opnu koja nas obavija to je opna koja ima dvojaku funkciju, orijentisanu ka spolja i ka unutra, ona odražava spolja prepoznatljiv, jedinstven integritet ličnosti i održava unutrašnji svet. Ako opnu shvatimo kao granicu između unutrašnjeg i spoljašnjeg sveta ili kao granicu između više unutrašnjih slojeva, možemo reći da njen prelazak znači „...uputiti se ka prostoru koji čine surovi, okrutni, neprohodni predeli, naseljeni opasnim čudovištima protiv kojih se treba boriti. Znači i: napustiti prislan, poznat, umirujući prostor, i stupiti u prostor nesigurnosti. Ovaj prelazak, prevazilaženje granice, menja i karakter osobe: preko granice postajemo stranci, emigranti, različiti ne samo za druge, već ponekad i za nas same. A povratak na tačku odakle smo krenuli ne znači da ćemo zateći sve ono što smo ostavili“ [1].

- **Dezorijentacija, plutanje u isparenju. Pred nepoznatim.**

Dezorijentaciju, u kontekstu stanja i prostora negde između, shvatam kao kratkotrajnu fazu izmenjene percepcije. Našu percepciju u kontekstu dezorijentacije možemo posmatrati preko osećaja „samo-lokacije“ (*sence of self-location*) i osećaja prisutnosti (*presence*). „Dok se samolokacija (*sence of self-location*) bavi odnosom između sebe i tela, prisustvo se odnosi na odnos između sebe i okoline.“ U tom slučaju, možemo biti dezorijentisani u odnosu na sopstveni unutrašnji prostor tj. u odnosu na percepciju nas samih (kako se osećamo „u svojoj koži“) i u odnosu na neposrednu okolinu, tj. naše fizičko okruženje [2]. Kada smo dezorijentisani, ne možemo da izgradimo odnos sa okolinom.

- **Negde između: kao prostor i kao stanje. Ispod površine u teškoj, ljigavoj vodi. Iščekujući sledeći udah.**

Biti negde između doživljam kao stanje, ali i kao prostor između dva stanja. Negde između je prostorno-vremenska dizmenzija koju nije moguće trenutno definisati zbog nemogućnosti orijentacije i povezivanja sa istim. To je prostor sa kojim nije moguće izgraditi odnos jer nije namenjen dugotrajnom zadržavanju. To je misaoni prostor, prostorno stanje odnosno situacija u kojoj se neko nalazi. Kao zimski san, kao sumrak ili svitanje. Prostor negde između je poznata teritorija svakodnevnice, saveznik prostora i vremena, umreženih iskustava koje guraju svaki trenutak otkrivanja u sledeći, novi. I dok mašta ovde pronalazi dom, to nije imaginarni prostor. To je stvarni prostor tela, prostorije i njihovog međusobnog odnosa, koji u sebi sadrži mnogo slučajeva kontinuiranih promena.

- **Težnja ka nečem poznatom. Povratak u novo. „Kući.“**

Na samom kraju puta ili na samom početku, tu je *prostor težnje* ili kako sam ga na mapi obeležila pojmom „kući“. To je sloj ove mape ili odrednica na putu koja je jedina stalno prisutna.

Ona predstavlja skup svih sanjarenja, mesto ili osećanje kome se uvek teži. To je jedna apstraktna dimenzija, bar sebi još uvek nerazjašnjena. Ovo *mesto težnje* nije realno, svesno i uvek izmiče u procesima imaginacije. Istražujući

ljudske kuće, njihova svojstva i poetičnosti, Bašlar spominje i *kuću budućnosti*—izraz kojim bih mogla bliže podrediti pojam *prostora težnje*. Za univerzalni cilj svog razmišljanja o kući, u svojoj knjizi kaže da „...treba da pokažemo da je kuća jedna od najvećih sila integracije za misli, za sećanja i snove čoveka“ [3], dakle za onaj neopipljivi, možda unutrašnji, možda i realan spoljašnji prostor ili stanje kome težimo. Za ono mesto, *gde je lepo*.

3. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Umetničko istraživanje čine dva segmenta, lični autorski radovi i referentni umetnički primeri. U oba segmenta će biti detaljno obrađena tema rada kroz različite kritičke aspekte i umetničke medije.

3.1. Segment 1: Lični autorski radovi

Ovaj segment se sastoji od ličnih autorskih radova koje sam stvarala u periodu od prethodne dve godine, nakon diplomiranja. Predstavljeni radovi u okviru ovog segmenta su nastajali nevezano za temu kojom se u ovom radu bavim, već su naknadnim čitanjem i uspostavljanjem teme rada izabrani da budu deo ove celine.

3.1.1 Vizuelni dnevnik stanja: serija crteža *Bez naslova*

Slično kao i tekstovi koje sam pisala, kolaži i crteži su nastali iz potrebe da, kroz vizuelno, izrazim ono šta osećam u datom trenutku. U crtežima, puštajući ruku da me vodi, bez jasnog cilja šta crtam, dok u kolažima, kombinujući nepovezan materijal iz različitih izvora, sklapala sam slike sa nekim novim značenjima, stvorene za neka nova tumačenja.

3.1.2 Zapisi iz dnevnika: *Bez naslova*

Pisanje, kao forma umetničkog istraživanja, je proces koji rezultira određenim zapisom-slikom. U tom procesu reči i pojmovi dobijaju svoj oblik, nadgrađuju se jedni na druge, dok ne dobiju konačno tumačenje čitanjem. Tekst smatram bliskim vizuelnom jer čitanjem zapisane rečenice gradim novu sliku u mislima. Tekstovi su shvaćeni kao alati kojima istražujem, produbljujem ili formiram temu.

3.1.3 Tekst *Bela noć: reče mi jedna polarna lisica*

Tekst *Bela noć: reče mi jedna polarna lisica* nastao je tokom master studija, odnosno u sklopu grupnog umetničkog rada *Sedam glasnika*. Ovim tekstom sam predstavila, u jednom, i svoje i njegovo „unutrašnje stanje“.

3.1.4 Serija kolaža: *Negde između*

Seriju kolaža možemo posmatrati prema njihovoj hronologiji nastanka: Trenutak, Ptice, Jedno vrlo privlačno mesto i Sve se menja. U kolažima, pored fotografija, papira različitih tekstura, svojih crteža, koristim i tekst koji tretiram kao semantički, ali i vizuelni element, gradeći sliku, atmosferu, osećanje ili lični stav u datom trenutku.

3.2 Segment 2: Pregled referentnih umetničkih radova

U ovom delu sam prikazala umetnička dela, koja možemo svrstati u oblast scenskog dizajna i koja su mi bila značajna u procesu umetničkog istraživanja. U pregledu

radova, izdvajam elemente koje smatram bitnim za bliže razumevanje teme kojom se bavim.

Radovi koji su predstavljeni u ovom segmentu su raznorodnih formi i u okviru ovog rada ih analiziram i vrednujem na različite načine (u pristupu prostoru rada i prostoru postavke rada, u odnosu sa posmatračima/ poseiocima, prema sredstvima izražavanja koja se koriste, prema poruci koju rad šalje i prema ličnom doživljaju).

3.2.1 Beskonačna dina kao prostor kolektivne izolacije
Instalacija Beskonačna dina (Infinite Dune) je rad kojim je predstavljena nacionalna postavka države Mađarske na Praškom Kvadrjenu scenskog dizajna i scenskog prostora 2019. godine u Pragu.

Zbog fizičke ograničenosti tela, tačnije, podeljenosti na glavu i ostatak tela, ovu instalaciju sam doživela kao put u neki imaginarni hibridni prostor pustinje, u sve ono što nije realni fizički prostor i vreme iz kog smo, samo nekoliko trenutaka ranije, istupili. Iz sadašnje perspektive, ovaj rad čitam kao analogiju sa situacijom karantina u kojoj smo se svi iznenada zadesili ove godine.

Zarobljeni, izopšteni u hibridnim prostorima, između virtuelnog kolektivnog i realnog kolektivnog za kojim smo žudeli.

Stupanjem u jednu novu realnost, naš intimni prostor biva ugrožen i dekonstruisan, a u isto vreme zalazeći u jednu kolektivnu prostornu dezorijentaciju, naša pozicija u društveno determinisanoj svakodnevnici poremećena i izopštena.

3.2.2 Devet pokreta koji kuću čine pozorištem: stan kao scena

Kratka audio drama „Devet pokreta“ (9 Movements), objavljena za vreme karantinskog perioda, slušaocima priređuje predstavu u svojim domovima.

Slušajući instrukcije koje su nam date sami gradimo doživljaj unutar svog prostora u kome boravimo. Autori se, međutim, ne bave samo odnosom učesnika sa realnim fizičkim prostorom, već navodeći nas da zamislimo određene prizore, vode i kroz naš unutrašnji prostor, neprimetno razbijajući granice između ta dva.

Na ovaj način sagledavamo prostor drugačije, ponovno ga upoznajemo, usput možda i preispitujemo neke do sada ustaljene sheme i možda, na ovaj način, ponovno osvajamo zaboravljene kutke našeg doma.

Putem jednog jednostavnog događaja, jedne prilike koju je neko drugi pokrenuo, imamo mogućnost da rekapituliramo, istražimo, uobličimo i završimo doživljaj našeg intimnog prostora.

3.2.3 Tumačenje slike AA 78 Zdislava Beksinskog

Prizor koji je naslikan na ovoj slici vidim kao prostor, odnosno prostore koji su preklapljeni, utopljeni i koji se nadovezuju jedan na drugi. Taj skup prostora vidim i kao skup atmosfera koje su suprostavljene ali se, u isto vreme, stapaju u jedno.

Forma ovog objekta je otvorena i zatvorena, atmosfera je topla i hladna, u njoj je i dan i noć, i šuma i more. Mešavinu svega pozitivnog i negativnog, svega kontrastnog, doživljam kao prirodnu pojavu.

Na ovoj slici, ta pojava je, vešto zabeležena ali zbog njene nestvarnosti deluje kao da će svakog momenta ispariti, kao da je prolazna.

3.2.4 Percepcija promene kroz zvučnu atmosferu sobe: *I Am Sitting In A Room*

Na veoma jednostavan način, Alvin Lucier (Alvin Lucier), u svojoj kompoziciji *I Am Sitting In A Room*, koristi tehnologiju za otkrivanje akustičkih pojava u prirodi, što je za komponovanje muzike, krajem prošlog veka, bio netipičan pristup. U kontekstu scenskog dizajna, ovaj rad možemo posmatrati kao građenje doživljaja putem dramaturške promene u prostoru, koja ujedno menja našu percepciju promenom svoje forme. Ovaj događaj se odvija u prostoru, ali i u našoj percepciji. Vrednost ovog dela se ogleda u iskorišćavanju zanemarene komponente naše auditivne percepcije-zvučne atmosfere prostorije ili uopšte naše okoline, kako bi se njenim naglašavanjem stvorila zvučna atmosfera u prostoru.

3.2.5 Prostorna instalacija *Na kraju sveta*

Prostorna instalacija umetnika Đorđa Andreota Kaloa (Giorgio Andreotta Calo) koja nosi naslov *Bez naslova - kraj sveta (Senza Titolo - la fine del mondo)* je kreirana povodom nacionalnog predstavljanja Italije u okviru 57. Bijenala umetnosti u Veneciji 2017. godine. Simboličan naslov ovog rada nije razlog njegove pozicije u prostoru već atmosfere i prizora koji su stvoreni prostornim sredstvima u ovom radu. Autor rada, jednim jednostavnim pristupom prostoru produbljuje nivoe prostora na više od dva, gradeći specifičnu atmosferu, gledaocu pobuđuje percepciju, igrajući se aparatom optike i razmerama i iznenađujući ga nesvakidašnjim monumentalnim preokretom u prostoru. Čitanje ovog prostora je mnogostruko: dualitet prostora; dva prostora nivoa: iznad i ispod površine; grad Venecija i podvodni svet koji ga održava u životu ali mu je i pretnja; spoj nadzemnog i podzemnog prostora; inverzija prostora samog u sebi-prostor kao svoj negativ, itd.

4. NEGDE IZMEĐU IZDAHA I SLEDEĆEG UDAHA: UMETNIČKO DELO SCENSKOG DIZAJNA

4.1 Koncept rada

Umetnički rad *Negde između izdaha i sledećeg udaha* shvatam kao jedan događaj koji ima svoje vreme trajanja, prostorni okvir i atmosferu u kojima vlada izmenjeno stanje svesti. Insceniranjem i pobuđivanjem doživljaja, kroz elemente scenskog dizajna, gradim događaj koji postaje iskustvo. U formi intimnog, privatnog performansa, beležim „zaron“ u to drugo stanje.

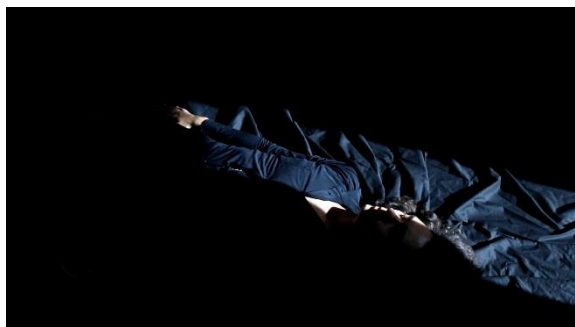
4.2 Format rada i prostor izvođenja

Forma rada je privatni, tj. intimni performans u kome nema posmatrača. U svom radu istražujem i beležim samostalni kreativni proces, koristim uz vlastito telo i prostorne elemente, kameru koja mi pored dokumentovanja omogućava da budem posmatrač procesa (samoj sebi publika), i da taj „vlastiti pogled izvana“, refleksiju preko ekrana kamere, takođe upotrebim kao faktor koji utiče na dalji tok performansa. Kao njen autor i učesnik, beležim stanje putem građenja prostornih odnosa, prenoseći atmosferu u realni prostor, i organizujem događaj. Rad se izvodi u stanu, u kom je i nastao. To je stan u kome sam živela sa roditeljima i u kom uskoro počinjem da živim samostalno, gradeći potpuno novi prostorni okvir, svoj novi intimni prostor. Performans koji izvodim u prostoru

stana beležim u formi video dokumenta. U videu beležim njegove segmente, kadrove koji su meni značajni i koje želim da sačuvam kao deo rada.

4.3 Struktura i izvođenje rada

Struktura i dramaturgija rada su proistekli iz mape pojmova (*Mapa i putovanje pojmova*) kojom sam pokušala da lociram pojmovne okvire i pomoću koje sam, u teorijskom istraživanju, objašnjavala stanje i prostor negde između. Mapa je ujedno bila i pokretač za tekstualni predložak *Negde između izdaha i sledećeg udaha* koji je osnova performansa.

Slika 2. Isečak iz video dokumentacije izvođenja performansa, I deo

Slika 3. Isečak iz video dokumentacije izvođenja performansa, III deo

4.3.1 Tekstualni predložak za izvođenje performansa: *Negde između izdaha i sledećeg udaha*

U ovom poglavlju se nalazi tekstualni predložak performansa.

4.4 Dnevnik izvođenja performansa

U ovom poglavlju su zabeležene sve tri celine performansa putem dnevničkih zapisa koje sam beležila neposredno nakon završetka svakog od delova.

5. ZAKLJUČAK

U ovom radu sam se bavila promenom kao događajem između dva stanja. Pokušala sam da izolujem trenutak promene i definišem sebi šta je to što se dešava i na kakav način, otkrivajući prostor i stanje *negde između*. Zatim, kroz umetnički rad i istraživanje ličnog kreativnog polja, gradila sam atmosferu iniciranu prostorom i stanjem koje istražujem.

Specifičnost celokupnog projekta, i master rada i umetničkog rada, jeste samo istraživanje i prikazivanje promene kao jednog nestalnog i neuhvatljivog procesa koji je neophodan u svakom obliku i segmentu nama poznatog sveta.

Boravak u stanju i prostoru *negde između* smestio me je u trenutak u kom nisam mislila o tome šta treba da bude ishod procesa, već sam se fokusirala na ono što mi je potrebno. Proces rada na umetničkom radu je, za mene, bio od velikog značaja jer sam imala mogućnost da se, pre svega, igram i kroz igru bavim pojavama koje me okupiraju.

Nakon ovog procesa, zaključujem da je prostor i stanje *negde između* najbitnija pauza. Ono je najosetljiviji, najtananiji, najzbuđljiviji i najinspirativniji prostor i stanje u kom sam ja Ja. Sama sa sobom, svojim mislima, nejasnoćama, željama i strahovima. Mesto koje mogu, ali ne moram da delim sa drugima.

7. LITERATURA

- [1] Zanini P. *Značenja granice*, Clio, (2002) Beograd
- [2] Kilteni, Konstantina, Groten, Raphaela, *The Sense of Embodiment in Virtual Reality*, Presence, Vol. 21, No. 4, (2012) Massachusetts Institute of Technology
- [3] Bašlar, G, *Poetika prostora*, (1969) Kultura, Beograd

8. PRILOG

Fragmenti izvođenja umetničkog rada: *Negde između izdaha i sledećeg udaha*, video dokumentacija izvođenja performansa, autor: Maja Ivanović

Link pristupa: <https://youtu.be/nlcMajqmd70>

Kratka biografija:

Maja Ivanović rođena je 1995. godine u Loznici. Diplomirala je Scensku arhitekturu, tehniku i dizajn na Fakultetu tehničkih nauka u Novom Sadu. Master rad na temu „Negde između: kao prostor i kao stanje” iz oblasti Scenske arhitekture i dizajna odbranila je na Fakultetu tehničkih nauka 2020. godine.